

W S P O M N I E N I E O K S I Ę D Z U P R O F E S O R Z E F R A N C I S Z K U M A Z U R K U

ROCZNIKI NAUK SPOŁECZNYCH
Tom 2(38) – 2010

JANUSZ MARIANŃSKI

KSIĄDZ PROFESOR FRANCISZEK JAN MAZUREK – OBROŃCA GODNOŚCI OSOBY LUDZKIEJ I PRAW CZŁOWIEKA (1933-2009)

Ks. prof. dr hab. Franciszek Mazurek należy do tych nauczycieli akademickich, którzy związali całą swoją karierę naukową i zawodową z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim Jana Pawła II. Po studiach teologicznych w Metropolitalnym Seminarium Duchowym w Lublinie ukończył w 1964 r. studia magisterskie na Sekcji Społecznej Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej KUL i w 1968 został zatrudniony na stanowisku asystenta. Po uzyskaniu stopnia naukowego doktora w 1969 r. został awansowany na stanowisko adiunkta. Stopień doktora habilitowanego i stanowisko docenta uzyskał w 1985 r., następnie – na podstawie ustawy o szkolnictwie wyższym z 1990 – został powołany na stanowisko profesora nadzwyczajnego. W 2002 r. uzyskał tytuł naukowy profesora nauk humanistycznych, a w 2003 został mianowany na stanowisko profesora zwyczajnego. Przeszedł więc w KUL wszystkie szczeble kariery akademickiej. W latach osiemdziesiątych wykładał dodatkowo na Uniwersytecie Warszawskim – Filia w Białymstoku.

Ks. Mazurek był kierownikiem Katedry Historii Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Gospodarczej oraz Kuratorem Katedry Katolickiej Nauki Społecznej. Od 2005 r. kierował Katedrą Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Gospodarczej. Pełnił wiele odpowiedzialnych funkcji w krajowych i międzynarodowych instytucjach oraz stowarzyszeniach naukowych. Przewodniczył polskiej sekcji Międzynarodowego Instytutu Jacquesa Maritaina, był wicepreze-

sem Klubu Inteligencji Katolickiej w Lublinie. Należał do Międzynarodowego Komitetu Naukowego pisma „La Societá” (Weronia). Od wielu lat wchodził w skład Komitetu Redakcyjnego „Roczników Nauk Społecznych”. Zasiadał w Radzie Naukowej „Zeszytów Społecznych KIK” i w Komitecie Redakcyjnym „Kościół i Prawo”.

Dorobek naukowy ks. Mazurka jest powszechnie znany i uznawany w środowiskach nie tylko tych, którzy zajmują się profesjonalnie katolicką nauką społeczną, ale również wśród politologów, socjologów i przedstawicieli nauk prawnych. Autor ten opublikował swoje prace naukowe nie tylko w języku polskim, ale również w kilku językach obcych: niemieckim, francuskim, angielskim. Opierając się na literaturze światowej z zakresu praw człowieka, katolickiej nauki społecznej i szeroko rozumianych nauk społecznych (także socjologii), poszukiwał nowych teoretycznych koncepcji dla swojej teorii społecznej.

Głównym przedmiotem badań i zainteresowań ks. Mazurka były prawa człowieka wyprowadzone z godności osoby ludzkiej. Widać to już wyraźnie w pracy habilitacyjnej dotyczącej praw człowieka w dokumentach społecznych papieża (*Prawa człowieka w nauczaniu społecznym Kościoła. Od papieża Leona XIII do papieża Jana Pawła II*, Lublin 1991). Ks. Mazurek pozostaje tam pod wpływem nauczania Jana Pawła II. Jeszcze przed nominacją na profesora nadzwyczajnego, podczas międzyuniwersyteckiej konferencji zorganizowanej w 1981 r. w Salzburgu, wspólnie przez UNESCO i FIUC, Mazurek dał się poznać jako teoretyk praw osobowych człowieka. Wówczas to zapoczątkował ten temat i rozwinął w międzynarodowym środowisku naukowym. Myślą przewodnią jego badań jest godność osoby ludzkiej, która jest fundamentalną normą moralną i źródłem wszystkich praw człowieka.

Do 2009 r. opublikował 10 książek, kilkaset artykułów, także w językach obcych (niemieckim, francuskim, angielskim), wiele haseł encyklopedycznych i recenzji – łącznie ponad 200 pozycji; wykształcił 14 doktorów. W tym obszernym dorobku naukowym i pisarskim ks. Mazurek nie zamknął się w granicach uczelni czy Lublina. W wielu krajowych (Warszawa, Poznań, Wrocław, Katowice, Kielce, Szczecin, Stalowa Wola, Zamość) oraz zagranicznych (Wiedeń, Linz, Salzburg, Konstancja, Mönchengladbach, Freiburg, Rzym) ośrodkach naukowych głosił uniwersalną prawdę o integralnych prawach człowieka, prawach wywodzących się z godności osoby ludzkiej.

Prace ks. Mazurka cechuje zróżnicowanie tematyczne oraz metodologiczne. Dotyczą one, obok nauki społecznej Kościoła czy obszernego zakresu kwestii jednostkowych i społecznych, także zagadnień prawnych, politycznych, zawo-

dowych i gospodarczych. Ks. Mazurek zwraca tu szczególną uwagę na dziedzinę gospodarczą, wychodząc z założenia, że w niej właśnie jest najtrudniej o realizację praw i obowiązków człowieka zgodnie z myślą chrześcijańską, biorąc pod uwagę powszechność preferowania jednostronności pogoni za interesem materialnym, za zyskiem.

Z poznawczego (teoretycznego i metodologicznego) punktu widzenia bardzo wysoko ocenia się książkę *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka* (Lublin 2001), w której ks. Mazurek rozwija i twórczo pogłębia niektóre problemy zasygnalizowane we wcześniejszych książkach. Chodzi tu głównie o integralną koncepcję praw człowieka, którą wyprowadza on z godności ludzkiej. Godność jest wartością niezbywalną i nienaruszalną, jest stałym elementem w rozwoju koncepcji praw człowieka. Główne tezy książki o godności jako podstawie praw człowieka są ważne dla socjologii, psychologii, pedagogiki, a także nauk prawnych. Opublikowanie tej monografii było ważnym wydarzeniem naukowym i intelektualnym, zawierało ogromny ładunek problemów kluczowych dla wszystkich nauk zajmujących się prawami człowieka.

Oryginalność wszystkich publikacji ks. Mazurka na temat praw człowieka zasadza się na tym, że przekonująco wykazuje, iż nie można poprzestać na tzw. pozytywnoprawnym podejściu do praw człowieka, lecz trzeba sięgać do ontologii i deontologii praw człowieka i stworzyć tym samym ponadpozytywistyczny fundament ochrony praw człowieka. W tym zakresie do dorobku ks. Mazurka nie ma żadnej analogii w nauce polskiej. Rozwijał on interdyscyplinarną metodę swych badań, rzadko stosowaną przez innych autorów. Centralną myślą jego badań była wrodzona godność osoby ludzkiej, która jest najwyższą wartością i źródłem wszystkich praw człowieka. Wyodrębniał on wyraźnie prawa człowieka od ich ochrony. Prawa są jedne, sposobów ich ochrony jest wiele – prawnych i pozaprawnych. Rozwijał teorię integralną wszystkich praw człowieka – wolnościowych, gospodarczych, społecznych i kulturalnych. Często podkreślał z naciskiem, że katolicka nauka społeczna nie jest konfesyjna, lecz uniwersalna. Nazywał ją nauką personalistyczną.

W ostatnich latach można dostrzec wyraźnie trzy kierunki badań naukowych ks. Mazurka. Z jednej strony pozostawał on w kręgu dotychczasowych swoich fascynacji badawczych (katolicka nauka społeczna, ze szczególnym uwzględnieniem godności ludzkiej i praw człowieka), z drugiej zaś poszerzał je w kierunku filozoficznej i socjologicznej problematyki wartości. Trzeci nurt można nazwać – w moim przekonaniu daniem społecznego świadectwa czasu. W pierwszym nurcie mieszczą się trzy artykuły: o ochronie życia

ludzkiego w doktrynie Kościoła; o prawach człowieka do zdrowego środowiska; o godności osoby ludzkiej w ujęciu kardynała Stefana Wyszyńskiego. Do drugiego nurtu można zaliczyć opracowanie na temat uzasadniania istnienia wartości obiektywnych i uniwersalnych. Poprzez wyróżnienie i analizę wrodzonej godności ludzkiej i godności osobowościowej (kulturowej) autor zbliżał się do refleksji socjologicznej i czynił bardzo ciekawy pomost między katolicką nauką społeczną a socjologią. Studia te stanowią zapowiedź większego opracowania. Natomiast świadectwo czasu dawał ks. Mazurek poprzez dwa teksty zamieszczone w pracy zbiorowej *Czesław Strzeszewski* (red. E. Balawajder, Lublin 2002). Jeden z nich poświęcił analizie pojęcia pracy ludzkiej w ujęciu prof. Strzeszewskiego, w drugim natomiast wspomina go jako swojego nauczyciela akademickiego i mistrza naukowego.

Ks. Mazurek nie ograniczał się tylko do działalności naukowej. Rozwijał on również bogatą działalność dydaktyczną, wychowawczą, organizacyjno-naukową oraz społeczną. Zakres pracy dydaktycznej prowadzonej przez niego był bardzo szeroki, a jej poziom merytoryczny doskonały i nowatorski. Składają się na nią wykłady w : Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II od 1968 r.; w Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku na Wydziale Prawa w latach 1992-1995; w Filii Wydziału Nauk Społecznych KUL w Stalowej Woli – wykłady zlecone; w Wyższej Szkole Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie – wykłady zlecone w roku 1998/99; wykłady w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Zamościu.

Zajęcia akademickie ks. Franciszka Mazurka cieszyły się dużym uznaniem wśród studentów. Był wysoko ceniony przez młodzież jako wykładowca oraz kierownik seminarium magisterskiego i doktorskiego. Jego zajęcia dydaktyczne, jeżeli nawet były niekiedy kontrowersyjne i wywołujące dyskusje naukowe, nigdy nie były nudne i standardowe. Cechowała go postawa dialogu i osobowej komunikacji z innymi. Często powtarzał słowa: „z pełnym szacunkiem podejmujemy każdą okruszynę prawdy, niezależnie skąd pochodzi”.

Ks. Mazurek opublikował cenione książki:

- *Prawa człowieka w nauczaniu społecznym Kościoła (od papieża Leona XIII do papieża Jana Pawła II)*, Lublin 1991
- *Wolność pracy, przedsiębiorczość, uczestnictwo*, Lublin 1993
- *Alfreda Verdrossa i Jacquesa Maritaina koncepcja dynamiczna prawa naturalnego i praw człowieka*, Lublin 1999
- *Personalistyczno-integralne ujęcie katolickiej nauki społecznej w eksplikacji Stefana Kardynała Wyszyńskiego*, Lublin 1999
- *Godność osoby ludzkiej podstawą praw człowieka*, Lublin 2001
- *Katolicka nauka społeczna* (skrypt brmw).

Kierował badaniami zespołowymi: godność osoby ludzkiej a prawa człowieka; podstawy personalistycznego porządku społecznego, gospodarczego, politycznego i kulturalnego (w różnych wymiarach). Pełnił następujące funkcje w placówkach naukowych:

– 1990-1991 kierownik Sekcji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych KUL

– 1986-1996 przewodniczący Wydziału Nauk Społecznych Towarzystwa Naukowego KUL

– 1974-1997 naczelny redaktor „Roczników Nauk Społecznych”

– członek komitetu Redakcji „Roczników Nauk Społecznych”

– od 1987 r. członek Komitetu Redakcji „Kościół i Prawo”

– członek Rady Naukowej ODiSS

– członek Rady Naukowej „Zeszytów Społecznych KIK”

– członek Międzynarodowego Komitetu Naukowego czasopisma „Społeczeństwo. Studia, prace badawcze, dokumenty z zakresu nauki społecznej Kościoła”

– od 1991 r. przewodniczący polskiej filii Międzynarodowego Instytutu Jacquesa Maritaina w Rzymie; członek zwyczajny Międzynarodowego Instytutu Maritaina

– w latach 1981-1992 członek Komisji Episkopatu Polski *Iustitia et Pax*.

Ks. Mazurek był także organizatorem dwusympozjów o zasięgu krajowym.

Znaczący dorobek naukowy i dydaktyczny, szeroka współpraca naukowa wyróżnia ks. Mazurka spośród naukowców w dziedzinie socjologii. Jest wybitnym specjalistą w dziedzinie katolickiej nauki społecznej. Jego nazwisko umieszczone jest w *Leksykonie personalistów międzynarodowych*. Ujmowanie katolickiej nauki społecznej przez ks. Mazurka ocenił bardzo pozytywnie Jan Paweł II. Do jego koncepcji godności nawiązuje wielu pedagogów, socjologów, prawników i humanistów. Przewodniczący opozycji kubańskiej, S. E. Subiro (organizator Konferencji Ameryki Południowej w Limie), konsultował z ks. Mazurkiem kwestię reformy systemu politycznego i gospodarczego oraz przyjęcia modelu zachodniego.

Pomimo nękających chorób ks. Mazurek był aktywny do końca swojego życia. Jeszcze w roku akademickim 2008/09 prowadził wykład pt. *Katolicka nauka społeczna i etyka społeczno-gospodarcza* dla studentów I roku socjologii, studia II stopnia oraz seminarium doktoranckie. W okresie ostatnich wakacji przygotowywał referat pt. *Rozwój integralny w świetle społecznego nauczania Kościoła*, który miał wygłosić 12 X 2009 r. na sympozjum poświęconym encyklice społecznej Benedykta XVI *Caritas in veritate*.

Ks. Mazurek był znanym i cenionym uczonym w zakresie katolickiej nauki społecznej. Powszechnie postrzega się go zarówno w kraju, jak i za granicą jako kontynuatora i głównego przedstawiciela Lubelskiej Szkoły Katolickiej Nauki Społecznej, stworzonej przez prof. Czesława Strzeszewskiego. W swojej Katedrze Katolickiej Nauki Społecznej i Etyki Społeczno-Gospodarczej pozostawił najwierniejszego ucznia – ks. dra hab. Stanisława Fela, Dyrektora Instytutu Socjologii, który jest gwarancją kontynuacji myśli społecznej i socjologicznej swojego mistrza i całej Lubelskiej Szkoły Katolickiej Nauki Społecznej.

Ks. Mazurek zmarł 21 VIII 2009 r. w szpitalu w Lublinie.